

JAROSLAV BALVÍN

Społeczna Akademia Nauk, Łódź
Univerzita Tomáše Bati

Role učitele při ovlivňování a zmírňování interetnického napětí ve společnosti

ABSTRACT: Jaroslav Balvín, *The teacher's role in shaping and alleviating tensions in inter-ethnic society* [Role učitele při ovlivňování a zmírňování interetnického napětí ve společnosti]. Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej, nr 9, Poznań 2015. Pp. 135–26. Adam Mickiewicz University Press. ISBN 978-83-232-3051-9. ISSN 2300-391X

The author of this paper, wants to present one of the most important issues concerning the relationship between the teachers of Roma pupils to Roma children and their parents, which is important for the development of tolerant inter-ethnic relations and to calm ethnic tensions between Roma and the majority population. This study is a response to a series of anti-Roma racist events that took place in the Czech Republic in 2012 and 2013. This topic is important not only directly for teachers of Roma pupils, but also in general for all teachers in schools Czech, but it can be inspiring for schools in other European countries.

Preparation of teachers in undergraduate and postgraduate teaching in a multicultural environment is not only an educational purpose, but also affects the area of pedagogy, because they work with the teachers of adults (adult education), parents and Roma students and possibly with parents/ students of other nationalities, who represent different cultures. Educator includes these nationalities in the cultural environment of most of the nation.

KEY WORDS: teacher, student Roma, interethnic relations in society.

Role učitele při ovlivňování a zmírňování interetnického napětí ve společnosti jako pedagogické i andragogické multikulturní téma (výzkumná analýza)

Učitel má významné místo v situaci výchovy a vzdělávání žáků. Jeho role je nezastupitelná. Z toho vyplývá i jeho odpovědnost v multikulturních situacích, ve vztahu k žákům jiným, odlišným. A těmi jsou v našem zkoumaném případě žáci romští na různých školách základních a speciálních. Protože největší protiromské akce byly v českých městech na severu Čech Šluknov a Rumburk, provedli jsme právě v těchto městech výzkum a shromáždili jsme i názory učitelů, romských i neromských, a dalších odborníků, studentů, na daný problém ve společnosti a možnosti jeho řešení.

Výzkumné téma a jeho společenský význam

Tématem výzkumu, který je základem našeho textu, nebylo zkoumání role učitele ve vztahu k romským žákům v celé šíři. Naš výzkum jsme zaměřili na jeden společensky závažný fenomén: napětí mezi Romy a neromy ve společnosti. Naší snahou bylo na základě analýzy výpovědí romských a neromských učitelů a odborníků odpovědět na otázku, zdali a jak může učitel komunikací s žáky a rodiči ovlivnit odstraňování a uvolňování tohoto vzájemného napětí. Záměrně jsme si zvolili místo, kde se toto napětí vyhrtilo v protestních akcích ve vztahu k Romům ve Šluknovském výběžku v roce 2011.

Charakteristika a stanovení cílů výzkumu

Obsahovou analýzou poznatků o událostech ve Šluknovském výběžku, komparací těchto událostí s jinými akcemi tohoto typu v poslední době (Břeclav, Liberec, Hurbanovo a další), studiem mediálních a politických kroků v státní správě a samosprávě jsme si stanovili cíl výzkumu. Za cíl našeho výzkumu jsme si vytýčili poz-

nání možností, které učitel jako osobnost, vychovávající a vzdělávající romské žáky, má (či nemá) při ovlivňování výše jmenovaných napjatých vztahů mezi Romy a neromy.

Stanovení výzkumného problému a cílů výzkumu

Základním problémem, který v práci školy a jejího vztahu k vnějšímu společenskému životu vnímáme ve sledovaných souvislostech, je jakési odtržení školy a práce učitelů od vnějšího života. Také v událostech ve Šluknovském výběžku se ukázalo, že škola má malý vliv na řešení těchto rozporů a konfliktů. Avšak **má možnost svým postojem k romským žákům a k jejich rodinám vyjádřit jednoznačné stanovisko**. Problém je však v tom, že učitelé jsou též součástí tzv. vnější společnosti, která je již za hranicemi „skleníkového prostředí školy“. Z toho plyne i jejich ochota či neochota se vyjádřit k otázkám intolerance, rasové nenávisti, k vztahům mezi Romy a neromy. Problémem je tedy určitá dvojkolejnost učitelova jednání a vztahu k romským žákům. A také uzavřenost před snahami (které učitelé mnohdy chápou jako vnější a k nim nepřátelské) orgánů vlády (vyvolaných zase tlakem lidsko-právních snah Evropské unie), aby se zlepšil vztah k romským žákům, aby nebyli překládáni ve velkém množství do speciálních základních škol atd.

Hlavní cíl výzkumu

Hlavním cílem kvalitativního výzkumu bylo prozkoumání názoru romských a neromských učitelů a dalších odborníků na možnost učitele romských žáků pozitivně ovlivňovat napjaté interetnické vztahy ve společnosti.

Dílčí cíle výzkumu

- Zjistit důležitost komunikace mezi učitelem a rodiči žáka.
- Zjistit důležitost komunikace mezi učitelem a rodiči romského žáka.
- Zjistit důležitost komunikace mezi učitelem a rodiči žáka jako modelu pro zlepšování interetnického napětí.

Výzkumné otázky

Základní otázka výzkumu: Je možno roli dobrého/nedobrého vztahu učitele a rodiče romského žáka považovat za jednu z pedagogických determinant, která je/není schopna se vřadit jako důležitý činitel účinně ovlivňující vědomí společnosti, směřující k zlepšení/zhoršení vztahů mezi romskou minoritou a majoritou?

Dílčí otázky

- 1/ Je pro dobrou komunikaci mezi lidmi ve společnosti důležitá i dobrá komunikace učitele s rodiči jeho žáka ?
- 2/ Myslíte si, že komunikace v zájmu žáka jako budoucího dospělého člena společnosti je mezi učitelem a rodiči romského žáka v současné době optimální a zaměření dialogu s rodiči se projevuje v zájmu zlepšování dobrých vztahů mezi majoritou a minoritou?
- 3/ Myslíte si, že je důležité zlepšování komunikace učitelů a rodičů romského žáka jako určitého modelu dobré interetnické komunikace ve společnosti, v zájmu odstraňování interetnického napětí?

Výběrový soubor

Výběrovým souborem výzkumu se stali učitelé, odborníci v oblasti pedagogiky, sociální práce i romologie, pracovníci v oblasti státní správy a samosprávy, romští učitelé a odborníci v oblasti pedagogiky a sociální práce. Dotazovány byly jak osobnosti přímo ze Šluknovského výběžku: ze škol a samosprávy v Rumburku, Šluknově a ve Varnsdorfu, tak učitelé ze škol na Slovensku, zejména v oblasti nejsilnější koncentrace romských obyvatel, v oblasti Spiše. Byli dotazováni přední odborníci z vysokých škol a univerzit, jak z České republiky, tak ze Slovenska. Kromě toho velký vzorek dotazovaných tvořili studenti kombinovaného oboru Andragogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Tito studenti již pracují v nej-

různějších sociálních, státních, samosprávných, policejních i pedagogických oborech, takže jejich dotazování přineslo řadu zkušeností z praxe.

Přehledně tedy uvedeme výběrový soubor:

- Neromští učitelé a odborníci.
- Neromští učitelé.
- Romští učitelé a odborníci.
- Romští učitelé.

Metody a techniky výzkumu

Základním přístupem k výzkumu, který jsme zvolili jako nejvhodnější, byla kvalitativní analýza výpovědí respondentů. Tuto analýzu jsme realizovali zejména na základě Miovského výzkumné teorie trsů. Jako základ a první část výzkumu jsme vytvořili sadu tří otázek Tyto otázky jsme distribuovali cíleně:

- **Určitým vybraným odborníkům**, u nichž výzkumník předpokládal vysokou erudici, orientovanost v otázkách výzkumu, pedagogickou, andragogickou, sociální odbornost, ochotu a vnitřní potřebu nepostavit se k otázkám neutrálně či lhostejně. Tento přístup měl charakter tzv. **delfské metody**, v rámci níž odpovídají výzkumníkovi vybraní specialisté na položené otázky a na jejich základě výzkumník může vytvořit formou komparace a zobecnění dílčí vymezení či teorii problému.
- **Určitým vybraným školám** ve Šluknovském výběžku, se kterými jsme v rámci setkávání učitelů romských žáků měli dlouholeté zkušenosti a školám v oblasti východoslovenské Spiše, s nimiž jsme již dříve komunikovali v rámci dlouhodobých, longitudinálních výzkumů v romských osadách. Důvodem bylo, že zde je největší koncentrace Romů v Evropě.
- **Určitým vybraným romským učitelům a odborníkům**. Tento výběr respondentů byl také cílený a vyplýval z infor-

movanosti výzkumníka o romských učitelích v různých školách ČR a SR.

- **Studentům andragogiky kombinovaného studia na Ústavu pedagogických věd Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.** Zde je výzkumník jejich učitelem, ale otázky jim zadal nikoliv jako úkol, ale prosbu, o níž se mohli studenti rozhodnout naprosto dobrovolně. Otázky nebyly podmíněny žádnou zkouškou, což vyvolalo u studentů možnost se svobodně vyjádřit, zamyslet se opravdu nad podstatou zkoumaného problému. Návratnost odpovědí byla vysoká a studenti se k otázkám vyjadřovali velmi kompetentně a s vysokou mírou citlivosti k vymezenému problému.

Metody a techniky výzkumu

Pro výzkumnou analýzu jsme zvolili kvalitativní metodu zkoumání. Východiskem byl pilotní výzkum.

Interpretace výsledků

Pro interpretaci odpovědí respondentů a získání obecných závěrů jsme použili kvalitativní metodu. Z publikací, které popisují, jak získat kvalitativní analýzou obecné závěry (např. Šed'ová, 2007, s. 207, nebo Strauss, Corbinová, 1999), jsme vybrali metodu vytváření trsů od psychologa Miovského:

„Metoda vytvoření trsů slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd. Tyto skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd.“ (Miovský, 2006, s. 221).

Analýza dílčích cílů výzkumu

Nejprve jsme v odpovědích hledali **jednotky informací**:

A/ DŮLEŽITOST KOMUNIKACE MEZI UČITELEM A RODIČI ŽÁKA

Toto zjišťování bylo realizováno pomocí otázky číslo jedna:

1/Je pro dobrou komunikaci mezi lidmi ve společnosti důležitá i dobrá a vstřícná komunikace učitele s rodiči jeho žáka - a když ano, tak proč?

Neromští odborníci:

1. odbornice: učitelka (anonymně)

- **Samozřejmě ano.**
- Komunikace s rodiči vede ke zlepšení komunikace se žákem.
- Uvědomění si spolupráce učitele s rodiči vede ke zlepšení chování žáka.

2. odborník: Doc. PhDr. Boris Titzl, PhD.

- **Jednoznačně ano.**
- Komunikace je spíš vzájemné dorozumívání.
- Smyslem komunikace je nalézání společného dorozumění.

3. odbornice: Prof. PhDr. Alena Vališová, CSc.

- **Samozřejmě.**
- Forma komunikace znamená nejen rodičovské schůzky, ale i individuální konzultace učitele s rodiči.
- Škola a učitel může mnoho pozitivního, ale nemůže suplovat rodinu a společnost.
- Je více determinant a ty v současnosti negativně ovlivňují rodinu (uspěchaná doba).

Neromští učitelé

1. učitelka Emília Procházková

- **Vlídna komunikace-základ rovnocenné spolupráce.**
- Učiteli i rodiči by mělo jít o stejnou věc - výchovu a vzdělávání dítěte.

2. učitelka Mgr. Jana Vomelová

- **Ano.**
- Komunikace je jedna z důležitých situací, při kterých se ukazuje vychovanost společnosti.
- Komunikační dovednosti a zvládání sociálních situací učitelem je potřebné.

Romští učitelé a odborníci

1. učitelka ZŠ: Mgr. Júlia Kitanovská

- Vzdělávání dětí je **založeno na vzájemné komunikaci**. Bez té nelze vzdělávat.
- Každý vstřícný krok učiněný vzájemnou komunikací dvou stran, může přinést změnu k lepšímu.
- Pokud je komunikace přerušena, anebo k ní nedochází vůbec, tak oběma stranám chybí informace k tomu, aby pochopily jeden druhého.
- A z toho vznikají často nedorozumění a negativní postoje

2. učitel (univerzitní): Mgr. Ivan Rác, PhD.

- **Komunikácia skvalitňuje spoluprácu trojuholníka učiteľ - žiak - rodič.**
- V prípade, že by k efektívnej, produktívnej, dobrej komunikácii nedochádzalo, je tu vysoký predpoklad vzniku komunikačnej bariéry,
- V mnohých smeroch to vedie k problémom nielen vo vyučovanom procese, ale aj v samotných medziľudských vzťahoch.

Studenti andragogiky

HANA FILÍPKOVÁ

- Je nutné podporovat vytvoření a udržení vstřícné komunikace mezi pedagogy a rodiči romských žáků.
- **Potřebujeme, aby učitelé dětí z romských rodin nebyli jenom pedagogové, ale také andragogové.**
- Základním předpokladem je, **aby si pedagog získal důvěru romské menšiny.**
- Pokud se podaří pedagogům získat si vstřícnost rodičů romských dětí, logicky se zvýší vzdělanost romských žáků.

Pak nastane situace, kdy Romové budou zastávat v zaměstnání čím dále více postů středoškolské či dokonce vysokoškolské úrovně. Díky takové změně pak budou většinovou společností zcela přijati.

TEREZA SEMELOVÁ

- Ano, **komunikace je důležitá.**
- Rodiče mají na dítě mnohem větší vliv než učitel, komunikací mohou ovlivnit nežádoucí chování.

JANA SMÍLKOVÁ

- Komunikace učitele s rodiči žáků **je nutná**, jelikož základní výchova a celkové působení na děti se odehrává v interakcích mezi rodiči a dětmi v rodině.
- Zde je třeba hledat základní zdroje a možnosti koordinace a navázání učitele na výchovné působení na děti pro jejich všestranný rozvoj.

ANDREA ŠILHÁROVÁ

- **Ano**, protože rodiče mají na děti velký vliv.
- Rodiče by měli s učiteli spolupracovat.

Interpretace a shrnutí prvního cíle, otázky

V této části analýzy a interpretace výzkumného tématu jsme sledovali, zdali je důležitá komunikace učitele s rodiči jeho žáka. U všech respondentů znělo jednohlasně s některými obměnami: Ano, samozřejmě, jednoznačně ano, komunikace je nutná, je důležitá, zkvalitňuje práci trojúhelníka učitel-rodíč-žák, má pozitivní vliv na vzdělávání žáka. Jedna z respondentek vztáhla tuto odpověď již na důležitost komunikace učitele ve vztahu k romskému žákovi a jeho rodičům a akcentovala andragogickou roli učitele:

Vzhledem k tomu, že komunikace je základním rysem společnosti, je důležité, aby se ubírala pozitivním směrem. Je nutné podporovat vytvoření a udržení vstřícné komunikace mezi pedagogy a rodiči romských žáků. Pokud se podaří pedagogům získat si vstřícnost rodičů romských dětí, logicky se zvýší vzdělanost romských žáků. Pak

nastane situace, kdy Romové budou zastávat v zaměstnání čím dále více postů středoškolské či dokonce vysokoškolské úrovně. Díky takové změně pak budou většinou společností zcela přijati. (Filípková, studentka andragogiky)

B/ DŮLEŽITOST KOMUNIKACE MEZI UČITELEM A RODIČI ROMSKÉHO ŽÁKA

Úroveň důležitosti komunikace s rodiči romských žáků ve vztahu k výchově a vzdělávání romských žáků ve škole jsme sledovali položením otázky číslo dvě:

2/ Myslíte si, že tato komunikace v zájmu žáka jako budoucího dospělého člena společnosti je mezi učitelem a rodiči romského žáka v současné době optimální a zdali se učitelovo zaměření dialogu s rodiči projevuje v zájmu zlepšování dobrých vztahů mezi majoritou a minoritou? V převaze kladného či záporného posouzení uveďte prosím důvody, které to podle Vašeho soudu způsobují.

Znovu jsme převedli odpovědi jednotlivých respondentů do jednotek informací, které byli v následném postupu dále zobecňovány do kategorií a poté do skupin kategorií (trstů).

Neromští odborníci:

1. odbornice: učitelka (anonymně)

- Žiak si postupne vypestuje pozitívny vzťah k sebahodnoteniu.
- Snaží sa o korekciu svojho správania aj bez zásahov zo strany učiteľa a rodiča.

2. odborník: Doc. PhDr. Boris Titzl, PhD.

- Příliš obecně a hlavně široce postavená otázka.
- Učitel může i chtít a k rodičům romského žáka se blíží nedostane.
- Nebo rodiče by rádi (jsou takoví), kdyby jim někdo poradil a u učitele mohou zaregistrovat skrytou předpojatost.

- Bylo by zajímavé zjišťovat, kolik je skrytého rasismu mezi učitelstvem, a také-kolik je zklamání nad snahou, která vyšuměla do prázdna.
- 3. odbornice: Prof. PhDr. Alena Vališová, CSc.**
- Nechci zobecňovat, ale **myslím si, že komunikace romských rodičů se školou není dostatečná.**
  - Z obou stran **převládá nezájem**, učitelé považují kontakty s rodiči romských dětí za zbytečně, neefektivní, a rodiče zase nemají chuť školu navštívit, většinou se kontaktují, jen když jsou s jejich dětmi problémy, neřku li, že mají pocit diskriminace jejich dětí.
  - **Na navštěvování rodin romských žáků kantoři nemají čas**, a opět to často považují za **zbytečné**. Abych pravdu řekla, nevím, jak z toho ven. Je to léta "**začarovaný kruh**".

Neromští učitelé

1. učitelka Emília Procházková

- **Optimální není**, mnozí romští rodiče nemají zájem o vzdělávání svých potomků nebo zájem předstírají.
- Když má romský rodič pocit, že je ve škole dobře přijat a vyslechnut, řekne víc, než chtěl, přislíbí větší pomoc při vzdělávání potomka, ale **sliby mají krátkodobý charakter**.

2. učitelka Mgr. Jana Vomelová

- Ano je optimální.
- Komunikace mezi učitelem a rodičem romského žáka je vedena jako rovnocenný dialog.
- U nás na škole rozhovor směřuje vždy jen pro dobro žáka.

Romští učitelé a odborníci

1. učitelka ZŠ: Mgr. Júlia Kitanovská

- Myslím si, že učitelé z řad majority (což, já nejsem a proto je můj názor velmi subjektivní) ještě stále neumí komunikovat s romským žákem, jsou zatíženi předsudky a hlavně velkou nechuť romské dítě posouvat vpřed...k úspěchu, k sebe-realizaci...

- Česká společnost již neskrývá své negativní postoje vůči Romům, jako tomu bylo dříve. Dnes otevřeně ukazuje na toho, koho nemá ráda. A to se děje i ve školách.
- **Pedagogové jakoby přestávali být profesionály a v diskusích s romským dítětem sklouzávají k osobním urážkám, a narážkám na sociální statut žáka.** Zde často vznikají těžké konfliktní situace.
- Pedagog s romským rodičem hovoří stále nadřazeně a rozhovor se nese v duchu výtek a jednostranně zaměřeného hodnocení. **V mém okruhu jsou jen čtyři pedagogové z dvaadvaceti, kteří jsou schopni a ochotni vnímat romského žáka, jako DÍTĚ!!!!!!** A podle toho s ním jednájí. Jakýkoliv neúspěch ve vzdělávání romských dětí je ohodnocen slovy „no jo, Cikáni, co byste chtěli“ ...

2. učitel (univerzitní): Mgr. Ivan Rác, PhD.

- „Nemyslím si, že je komunikácia na dobrej úrovni.
- Z hľadiska formy komunikácie možno áno, jej obsah je však problematický.
- A prečo? Predsudky, xenofóbia, diskriminácia, strach, neschopnosť, neinformovanosť a mnoho ďalších faktorov spôsobuje tento existujúci stav“.

Studenti andragogiky

HANA FILÍPKOVÁ

- **Nemyslím si, že by tento druh komunikace byl optimální.**
- Jedním z důvodů je **nedostatek vstřícných a empatických pedagogů**, co se romské otázky týče.
- Druhým důvodem, který úzce souvisí s prvním, je, že **Romové necítí dostatečnou důvěru k učitelům svých dětí.**

TEREZA SEMELOVÁ

- V tomto případě záleží hodně na učiteli i rodičích žáka.
- Zatím vídám **spíše negativní komunikaci bez snahy z obou stran.**

JANA SMÍLKOVÁ

- Komunikaci učitelů s romskými rodiči je nutno zintenzívnit.
- Na základě pravidelných neformálních setkání se snažit o identifikaci problémů a následné společné řešení při jejich odstraňování.

ANDREA ŠILHÁROVÁ

- Myslím si, že rodič romských žáků má špatné zkušenosti se školou a nerad dochází k učiteli nebo se mu vyhýbá.
- Ale učitelé se nechovají k romským rodičům moc přívětivě. Odsuzují je, i když je neznají.

Interpretace a shrnutí druhého cíle, otázky

Po analýze výpovědí respondentů, které pocházejí z odpovědí na první otázku, zdali je důležitá pro úspěch žáka komunikace učitele s rodiči svých žáků, možná překvapí, nebo spíše ne, výsledek druhé otázky.

Téměř všichni respondenti se kromě jedné odpovědi shodli na tom, že v případě romských žáků to nefunguje. Spolupráce učitelů s romskými rodiči nejenom nefunguje ve většině případů. Ale romští učitelé psali o vyložené negativním vztahu učitelů k žákům a jejich rodičům. Pedagožka profesorka Vališová nazvala tuto situaci začarovaným kruhem. A docent Titzl zauvažoval o možném výzkumu na téma rasismus mezi učiteli.

Romská učitelka Kitanovská z Kladna doslova píše:

Myslím si, že učitelé z řad majority (což, já nejsem a proto je můj názor velmi subjektivní), ještě stále neumí komunikovat s romským žákem, jsou zatíženi předsudky a hlavně velkou nechuť romské dítě posouvat vpřed...k úspěchu, k seberealizaci...Česká společnost již neskrývá své negativní postoje vůči Romům, jako tomu bylo dříve. Dnes otevřeně ukazuje na toho, koho nemá ráda. A to se děje i ve školách. Pedagogové jakoby přestávali být profesionály a v diskusích s romským dítětem sklouzávají k osobním urážkám, a narážkám na

sociální statut žáka. Zde často vznikají těžké konfliktní situace. Romský žák si už od mala, staví obrannou zeď vůči „bílému“, kterého odmítá respektovat, protože jím byl ponížen, a bohužel každý další komunikační neúspěch s členy majority bude tuto zeď posilovat, až přejde v sociální izolaci jedince. Ponižování se dostává romským dětem ve školách často. A to jak z řady pedagogů, tak z řad ostatních žáků. Pedagog s romským rodičem hovoří stále nadřazeně a rozhovor se nese v duchu výtek a jednostranně zaměřeného hodnocení. **V mém okruhu jsou jen čtyři pedagogové z dvaadvaceti, kteří jsou schopni a ochotni vnímat romského žáka, jako DÍTĚ!!!!** A podle toho s ním jednají. Jakýkoliv neúspěch ve vzdělávání romských dětí je ohodnocen slovy „no jo, Cikáni, co byste chtěli“. Hlavní příčinu negativní komunikace ve školství spatřuji v nechtění hledat schůdná řešení pro obě strany. Učitel se málo snaží a romský rodič není ochoten cokoli přijímat od člena majority. Situace v této zemi zrovna celé věci nepomáhá. Naopak **odpor a netolerance obou stran se přelévá do všech sfér sociálního života, tedy i do škol.** Lidé se k sobě přestali chovat slušně a upadla celkově i morálka. To co by se nikdy nemohlo tolerovat, se dnes bere již jako běžná norma.

C/ DŮLEŽITOST KOMUNIKACE MEZI UČITELEM A RODIČI ŽÁKA JAKO MODELU PRO ZLEPŠOVÁNÍ SITUACE INTERETNICKÉHO NAPĚTÍ

Předchozí zjištění o úrovni komunikace učitele s romskými žáky a jejich rodiči spočívá v neochotě či nemožnosti komunikovat na obou stranách. Jak píše docent Titzl,

učitel může i chtít a k rodičům romského žáka se blíž nedostane. Nebo rodiče by rádi (jsou takoví), kdyby jim někdo poradil a u učitele mohou zaregistrovat skrytou předpojatost. Bylo by zajímavé zjišťovat, kolik je skrytého rasismu mezi učitelstvem, a také – kolik je zklamání nad snahou, která vyšuměla do prázdna.

Z hlediska těchto zjištění bude nyní velmi zajímavá sonda do otázky, zdali je učitel schopný na příkladu své komunikace s rodiči romských žáků vytvářet model vstřícné a tolerantní interetnické komunikace ve společnosti.

Neromští odborníci:**1. odbornice: učitelka (anonymně)**

- **Áno, Lebo rómski žiaci často nemajú doma pozitívne vzory správania** (napr. pre nich je krádež súčasťou kultúry a nie spoločensky neprijateľné správanie).

2. odborník: Doc. PhDr. Boris Titzl, PhD.

- **Škole by veľmi pomohli romští „mediátori“.**
- **Mohly by to byť zejména matky úspešnejších romských žáků.**

3. odbornice: Prof. PhDr. Alena Vališová, CSc.

- **Zlepšování komunikace učitelů a rodičů romského žáka je nezbytná.**
- **Ale nedokážu si představit, jak ji zlepšovat.**

Neromští učitelé**1. učitelka Emília Procházková**

- **Není co zlepšovat.**
- **Učitel ze své podstaty „ chce“, ale hlavně chtít musí i rodič.**

2. učitelka Mgr. Jana Vomelová

- **Ano, zlepšování komunikace je potřebné.**
- **Bylo by dobré přijít na univerzální komunikaci,** která by pomohla k lepšímu vzdělávání romských žáků, dát rodičům povědomost a o tom, jak je vzdělání dobré a podnětné pro lepší život jejich dětí.
- **Díky tomu by se odstranily bariéry,** které v komunikaci jsou (správný tvar českého jazyka, pochopení nutnosti vzdělání apod.).
- **Dle mého názoru, napětí, která v poslední době vznikají nejen v České republice, jsou jen důsledky špatné politiky států.** Potřebují uvolnit napětí, které je sužuje a zloba obrácená na politiky bývá podle zkušeností lidí neúčinná. Bohužel se lidé obrací se svou zlobou a nenávistí na skupinu, která je nejvíce zranitelná.

Romští učitelé a odborníci

1. učitelka ZŠ: Mgr. Júlia Kitanovská

- Ano myslím si, že **dobrá interetnická komunikace může v mnohém pomoci, ale nemyslím si, že by to mohla ovlivnit jen sféra školství.**
- **Ve škole to má začít.** Tam je nutné udělat ten první krok.
- Samozřejmě, že učitel má být nositelem kladných sociálních postojů, má být empatický se schopností komunikovat a působit výchovně jak na žáka, tak i na rodiče. Ale **bylo by naivní si myslet, že rasismus, extremismus a násilí dostaneme z ulic díky pozitivní komunikaci ve školství. Protože dle mého názoru sociální nepokoje, zaměřené proti Romům, jsou důsledkem velmi špatného vládnutí v každé zemi, kde k nim dochází. A to mohu posoudit z vlastní zkušenosti z cest po Balkáně.**

2. učitel (univerzitní): Mgr. Ivan Rác, PhD.

- „Škola ako sekundárny výchovný činiteľ určite veľmi pozitívne pôsobí na utváranie dobrých a kvalitných medziľudských vzťahov napríklad aj medzi majoritou a minoritou v našej spoločnosti.“
- Napätie však „neodstráni“ len škola, ale v tomto smere zohráva nesmierne **dôležitú úlohu mediálna výchova, medializácia týchto „problémov“ ako také.**

Studenti andragogiky

HANA FILÍPKOVÁ

Ano, zcela jistě (viz otázka č. 1)

TEREZA SEMELOVÁ

Ano.

JANA SMÍLKOVÁ

- **Myslím, že by lidé každé společnosti měli dodržovat v mezilidských vztazích základní etické zásady, toleranci a snahu o vzájemné porozumění ve vztazích vůči sobě**

navzájem i příslušníkům jiných etnických skupin a nerozlišovat dle barvy pleti či dle interkulturních odlišností.

- To je dle mého názoru jedno ze základních měřítek celkové úrovně společnosti, její integrity a kultury.

ANDREA ŠILHÁROVÁ

Určitě je to velmi důležité pro porozumění, co po nich škola potřebuje (spolupráci).

Interpretace a shrnutí třetího cíle, otázky

V třetí části odpovědí je možno zaregistrovat určité rozpačité reakce respondentů. Na jedné straně považují za potřebné, že by se měla zlepšit komunikace mezi učitelem a romskými rodiči, žáky, na straně druhé jsou bezradní při navrhování metod, jak to zlepšit.

Závěr, Summary

Ve třech otázkách jsme zjistili, že učitelé a odborníci se vyjádřili k důležitosti vstřícné komunikace učitele k rodičům svých žáků velmi pozitivně.

Ve druhé otázce respondenti vyjádřili jednoznačně, že komunikace učitele s romskými rodiči a žáky neodpovídá profesionálnímu étosu učitelského povolání. Škola nevytváří důsledně model vzájemné tolerantní komunikace, která by byla použitelná pro zlepšování interetnických vztahů ve společnosti.

Následná otázka, zdali je potřebný trend zlepšování vztahů učitele a romských rodičů jeho žáků jako model pro zlepšování těchto vztahů, byla zodpovězena sice pozitivně, ale bezradně ve vztahu k metodám, které by učitel a škola měli použít. Jistě to souvisí se skepsí, zdali to je v silách a také v ochetě učitelů o to usilovat. Nejvýstižněji se vyjádřila k této situaci romská učitelka. Zmírňování interetnického napětí nezvládne pouze škola a učitel. Je to věcí celého společenského systému.

Zde naše zjištění naznačuje, že je třeba pracovat na vytváření účelného a účinného systému metod, jak tuto potřebnou cestu nastoupit. A v tomto procesu mohou nalézat uplatnění pedagogika i andragogika.

Bibliografie

- BALVÍN, Jaroslav. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. Praha: Hnutí R, 2012.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006.
- STRAUSS, ANSELM, CORBINOVÁ, JULIET. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce Brno, Nakladatelství Albert Boskovic, 1999.
- ŠEĎOVÁ, KLÁRA. ANALÝZA kvalitativních dat. 6. kapitola. ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007.

Poznámka autora: Všichni jmenovaní odborníci souhlasili s uveřejněním svých jmen při interpretaci výzkumu.

Kontakt

Doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.
Społeczna Akademia Nauk z siedzibą w Łodzi,
przy ul. Sienkiewicza 9
Łódź